

استاد صدرا و حیات مومنانه و عالمانه

پدیدآورنده (ها) : یوسفی راد، مرتضی

علوم اجتماعی :: نشریه علوم انسانی اسلامی صدرا :: پاییز و زمستان ۱۴۰۱ - شماره ۴۲ و ۴۳

صفحات : از ۲۰۶ تا ۲۰۷

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2020014>

تاریخ دانلود : ۱۴۰۲/۰۷/۱۵

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- نمایی از حیات اندیشه‌ای و سبک نگارشی- تفسیری استاد جعفری لنگرودی
- استاد حسین اسلامیان، چهره ای پرخلوص در حیات مینیاتور و تذهیب (یادواره ی دومین سال درگذشت استاد حسین اسلامیان)
- گذری و نظری (این مقاله در زمان حیات استاد انجوی نوشته شده است)
- یادکرد: زنده یاد عبدالرضا حیات نمایشنامه نویس، کارگردان و بازیگر تئاتر استاد قلم و اندیشه
- نگاهی به حیات علمی و فرهنگی استاد محمد تقی دانش پژوه به مناسبت دهمین سال درگذشت استاد
- علیرضا صدرا؛ استاد علمی و اخلاقی تراز انقلاب اسلامی
- مهندس عباس سحاب؛ استاد سحاب از نگاه دیگران: نظرات دانشمندان و شخصیت‌های علمی و فرهنگی در زمان حیات استاد
- مروری بر مبانی نظری و تجربه‌ی علمی شاگرد پروری در حیات آموزگار ظرافت و ظرفیت استاد علی صفایی حائری
- بررسی رابطه‌ی حقایق عینی اخلاقی و نگاه مؤمنانه به حیات اخلاقی از دیدگاه استاد مطهری و سی. اس. لوئیس
- جوینده ی تکلیف (سیری کوتاه در حیات سیاسی و اجتماعی استاد حبیب الله عسگر اولادی مسلمان)

استاد صدرا و حیات مؤمنانه و عالمانه

دکتر مرتضی یوسفی راد*

ظاهری و حیات باطنی و طیبه است. از بعضی آیات و روایات استفاده می شود مرگ نیز بر دو قسم مرگ ظاهری و مرگ باطنی است. با استفاده از آیات و روایات می توان گفت حیات مؤمنانه و حیات عالمانه، دو مصداق از مصداق حیات طیبه است.

از مبانی حکمی و فلسفی و دینی استفاده می شود حیاتی که در این آیه شریفه و آیات دیگر آمده است، حیات حقیقی بوده و متعلق به حیات نفس انسانی - نه جسم، نه حیات نباتی و حیات حیوانی - است؛ زیرا با تمایز که بین نفس و جسم، حیات حقیقی از آن نفس و در میان نفوس سه گانه متعلق به نفس انسانی انسان است. در این تلقی هر چند نفس انسانی از ازل نبوده است، اما همراه با خلق جسمی یا در ادامه آن، حیات پیدا می کند و تکامل می یابد و ابدی می گردد؛ یعنی وقتی انسان برخوردار از حیات انسانی است، در واقع با ویژگی هایی که پیدا می کند، حیات ابدی نصیبش شده و به همه آن نعمات و کمالاتی متنعم می شود که برای نفس انسانی در نظر گرفته شده است و

در ساحت گفتمانی اسلامی، به دلیل نقش مرکزی و انحصاری توحید، نگرش توحیدی در بردارنده همگرایی و پیوستگی انسان هایی است که تحت پرچم توحید زندگی مؤمنانه را برگزیده اند. اندیشه توحیدی، رهایی انسان از آشفتگی ها و ناامنی ها و رسیدن به مراتب امن و امنیت را در بر دارد.

به روح بلند و بزرگ مرحوم دکتر صدرا درود می فرستم که فقدان ضایعه بزرگی برای جامعه اساتید حوزه اندیشه و فلسفه سیاسی بود، اما آنچه می تواند به ما دلداری داده و امیدوارمان کند این است که قرآن کریم می فرماید: «هرکس عمل صالحی انجام دهد، زن یا مرد در حالی که مؤمن باشند، ما به او حیات طیب می دهیم». بسیاری از مفسرین، چستی حیات طیبه را با مصداق آن معرفی کرده اند. بعضی مصداق آن را رزق حلال، بعضی قناعت، برخی رضایت و بعضی نیز سعادت دانسته اند.

از فراز آخر آیه یعنی «فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰةً طَيِّبَةً» استفاده می شود که در معارف قرآنی و اندیشه الهی حیات بر دو قسم حیات

کمال چیزی ندیدم و حتی معتمد ایشان در حد انسان غیر معصوم یکی از مصادیق آیه شریفه «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً» بود.

مصادیق دیگر حیات واقعی، حیات توأم با تفکر و تعقل است که در وجود مرحوم دکتر صدرا کاملاً متبلور و صادق و قابل تطبیق بود. پیامبر اعظم (ص) می فرماید: «إِنَّ التَّفَكُّرَ حَيَاةٌ قَلْبِ الْبَصِيرِ، كما يَمْشِي الْمُسْتَبِيرُ فِي الظُّلُمَاتِ بِالنُّورِ؛^۵ به درستی که اندیشیدن، حیاتی توأم با خردورزی و حیات قلب بصیر است و این مانند آن است که انسان فانوس به دست به راحتی ظلمات را می شکافد و با نور همراه گشته و پیش می رود و محیط اطراف خود را روشن می کند».

دکتر صدرا با رهنمودها و خردورزی های دقیق و عمیقی که داشت، نه تنها برای خودش نورانیته فراهم کرده بود که روشنی بخش محیط های علمی مرتبط اعم از دانشگاه ها، مراکز علمی پژوهشی و اساتید و دانشجویان و دوستان و اطرافیان بود. ایشان با قلب نورانی، اخلاق نیکو و علم و تدبیرش، محیط اطراف خود را نورافشانی می کرد. ان شاء الله با اندیشه هایی که تولید کرد و با نوآوری هایی که ارائه داد و با آثار کتبی و غیر کتبی که به یادگار گذاشت، این نورانیت همچنان مستدام باشد. ■

پی نوشت

- * استادیار پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
۱. «مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً» (نحل: ۹۷).
 ۲. «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ» (اعراف: ۹۶).
 ۳. «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا» (مریم: ۹۶).
 ۴. «وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ» (شوری: ۲۶).
 ۵. مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۷، ص ۹۲.

به عبارت دیگر، هم از آیات قرآنی و هم از روایات و هم از آرای حکما در مکاتب مختلف مشایی و اشراقی و متعالیه استفاده می شود که نفس انسانی انسان برای ابد زنده است و منتعم به انواع نعمت های الهی گشته و به تعبیر حکمای الهی به سعادت تام نائل می آید.

شهید مطهری از نفس انسان و حقیقت آن به «انسانیت انسان» تعبیر می کند و معتقد است حقیقت انسان و حقیقت متعالی او انسانیت اوست که حقیقت حیات انسانی است و همان است که همواره در طول تاریخ چه بسیار مبارزات و چه بسیار جان نثاری ها صورت گرفته تا انسان به آن متصف شود. به تعبیر علامه مطهری انسانیت انسان، مافوق انسان است و ارزش هایی مانند ایمان، اخلاق انسانی که مختص انسانیت و مصادیق آن است، همان اموری است که همواره انسان های آزاد طالب آنها هستند.

در طول تاریخ چه بسیار افرادی که برای کسب و تحصیل ارزش ها و فضایل انسانی، خود را در راه رسیدن به این ارزش ها فدا کردند. آیات قرآنی متعددی در توصیف اشخاصی که از این حیات ایمانی برخوردار می شوند، وجود دارد. افزون بر آیه شریفه نحل که در ابتدای بحث عرض کردم، خداوند می فرماید: «اگر امتی ایمان بیاورند و تقوا حاصل کنند ما هر آینه برکاتی از آسمان و زمین برایشان باز می کنیم»^۲ و همان طور که در سوره شورا می فرماید: «کسانی که ایمان می آورند و عمل صالح انجام می دهند، مصادیق حیات طیبه هستند»؛^۳ یعنی محبت درونی به خود و هممنوعان خود و به حق تعالی را در قلب آنها ایجاد می کند و همان طور که در آیه دیگری می فرماید: «خداوند به اجابت می رساند نیازهای کمالی کسانی را که ایمان آوردند و عمل صالح انجام دادند. او اراده می کند که به فضل آنها بيفزاید».^۴ مرحوم دکتر صدرا به حق، یکی از مصادیق مؤمنین واقعی بود که واقعاً هم در ایمان به هستی و مبداءالمبادی آن و غایة الغایات آن یعنی حق تعالی و عنایت او به مراتب هستی ایمان راسخ و عمیق داشت و بنده که شاگرد او بودم، از این نوع هستی شناسی لذت می بردم. ایشان با درک عمیق و جامعی که از دین و معارف و حیاتی داشت، به قدری توأم با رعایت ارزش های انسانی و وحیانی بود که انسان شیفته او می شد.

بنده حدود سی سال با ایشان حشرونشر داشتم و در او جز